

цевого самоврядування залежно від юридико-правової природи цих органів і характеру об'єктів їх управління; комбінаторності предметів відання з метою здійснення ефективної управлінської діяльності; фіксованості компетенційної самостійності шляхом законодавчого закріплення різних предметів відання в компетенції цих органів; узгодженої діяльності і взаємної підтримки; взаємного делегування повноважень; можливості судового врегулювання спорів і розбіжностей, що виникають у процесі взаємодії. На підставі аналізу чинного законодавства можна виділити координаційний, субординаційний і реординаційний види такої взаємодії. Кожен із видів взаємодії має характерні властивості (особливості).

Мишина Н. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного права, доктор юридичних наук, доцент*

КОНСТИТУЦІО-ПРАВОВА СТАТИСТИКА

У радянські часи підручники з судової статистики орієнтувалися переважно на цивільно-правові галузі. Із галузей публічного права у них найчастіше згадується кримінальне право і процес. З початком правового розвитку у демократичному напрямку ситуація істотно не змінилася. Назва відповідної науки і навчальної дисципліни наразі звучить як «Правова статистика», і це природно викликало певне розширення її предмету. Проте, підходи до досліджень правових явищ за допомогою статистичного методу залишаються застарілими. Вчені стверджують: «на сьогодні практично немає жодної галузі права, яка б не мала своєї статистики. Найбільш розробленим з наукової і практичної точки зору є кримінально-правова, адміністративно-правова і цивільно-правова статистика» (Мармоза А. Т. Правова статистика, 2012). Однак, розгляд їхніх праць дозволяє зробити висновок про певну декларативність таких заяв. Наприклад, у них майже не йдеться про конституційно-правову статистику.

М. І. Камлик у навчальному посібнику «Правова статистика» зазначає: «у правовій статистиці маємо виділити три самостійних галузевих напрями дослідження: кримінально-правовий напрям цивільно-правовий напрям та адміністративно-правовий напрям судової статистики» (Камлик М. І. Правова статистика, 2004).

А. Т. Мармоза у підручнику «Правова статистика» присвячує Розділ 2.3 розділам (галузям) правової статистики. При цьому зазначається, що «розгляд галузей обмежено розглядом трьох «найважливіших комплексних галузей (розділів): кримінально-правова, цивільно-правова, адміністративно-правова. Кожна з цих галузей підрозділяється на відповідні підгалузі, а також пропонується виокремлювати самостійний розділ «статистика прокурорського нагляду». Незважаючи на те, що у підручнику йдеться про законодавчу сферу як про один з «напрямків широкого застосування даних правової статистики», одразу після цього автор продовжує: «матеріали кримінальної і кримінологічної статистики певною мірою дають підставу судити про ефективність кримінального законодавства і діяльності системи кримінальної юстиції». Згадки про інші галузі права немає.

Деякі підручники з правової статистики надають більш детальний перелік галузей правової статистики. У них виокремлюється статистика конституційного судочинства (О. Г. Кальман, І. О. Христич. *Правова статистика*, 2004). Однак, стосовно неї зазначено тільки що вона «характеризує своїми показниками діяльність Конституційного Суду України: скільки було виявлено порушень конституційного законодавства, скільки справ було розглянуто конституційним Судом і які рішення були прийняті». По-перше, не дуже зрозуміло як стосовно актів Конституційного Суду України вирішити питання статистичної констатації факту «які рішення були прийняті». По-друге, галузь конституційного права надає значно більше можливостей для використання статистичного методу дослідження.

Найбільш цікавим є той факт, що автори усіх згаданих вище підручників наполягають на тому, що розглядають правову статистику, але фактично зводять її до статистики судової. Висловлюючись стосовно предмету статистики, вони зазначають:

– О. Г. Кальман, І. О. Христич: «статистика вивчає кількісну сторону масових явищ суспільного життя в нерозривному зв'язку з їх якісною стороною в конкретних умовах простору і часу»;

– М. І. Камлик: «предметом статистики к суспільної науки є масові суспільні явища і процеси. Вивчаючи явища і процеси соціально-економічного життя, статистика характеризує їх кількісну сторону у нерозривному зв'язку з їх якісним змістом».

Отже, статистика вивчає масові суспільні явища. Після цього твердження робиться не зовсім логічний висновок про предмет правової статистики:

– О. Г. Кальман, І. О. Христич: «перша, головна мета правової статистики – це цифрова характеристика і облік усіх правопорушень, які розглядаються в правоохоронних органах..., а також заходів, спрямованих на боротьбу з цими правопорушеннями. Друга мета правової статистики – дати цифрову характеристику діяльності усіх правоохоронних органів, оцінити її ефективність завдяки розробленій системі показників а також визначити додержання законності в їх роботі». «Предмет правової статистики – це кількісна сторона тих явищ і процесів, які належать до сфери діяльності правоохоронних органів і пов'язані із застосуванням норм права та реалізацією правової відповідальності у нерозривному зв'язку з їх якісною стороною в конкретних умовах простору і часу. Особливістю предмета правової статистики є те, що вона характеризує лише ті правові явища, які розглядалися правоохоронними органами»;

– М. І. Камлик починає більш обґрунтовано: «предметом правової статистики є вивчення кількісної сторони масових соціально-правових явищ і процесів з метою здійснення державними органами соціального контролю заходів, спрямованих на забезпечення законності та правопорядку в державі». Але одразу продовжує: «правова статистика, в широкому розумінні вивчає кількісно-якісну сторону правопорушень, які стали предметом розгляду в кримінальному та цивільному процесах. Правова статистика тісно пов'язана з багатьма правовими дисциплінами: кримінальним, цивільним, адміністративним сімейним, фінансовим, трудовим та іншим галузями права, криміналістикою тощо. Правова статистика перебуває у нерозривній єдності з кримінальним та цивільним процесами, кримінологією». Якщо йдеться про правову статистику «у широкому розумінні» – викликає питання відсутність згадки про конституційно-правові порушення.

На нерозвиненість цієї галузі правової статистики вказує і її найменування. Наприклад, є галузь кримінальної статистики, галузь цивільно-правової статистики. Але, коли йдеться про комплексну галузь правової системи будь-якої країни – конституційне право – галузь має назву не «конституційно-правова статистика», а «статистика конституційного судочинства». І це одразу звужує її предмет!

Стеценко С. Г.

Національна академія прокуратури України, завідувач кафедри державно-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Реалії сьогодення свідчать про необхідність пошуку відповідей на виклики глобалізаційного та внутрішньодержавного характеру. Серед іншого, вказані виклики можуть бути мінімізовані правовими механізмами, які, за умови їх належного використання, здатні стати фундаментом подальших системних перетворень економічного, соціально-культурного та адміністративно-політичного сегментів суспільного життя. Одним із найважливіших зрізів, проблеми якого торкаються держави, суспільства та переважної більшості громадян, є соціальна політика держави. Є всі підстави стверджувати, що не дивлячись на проголошення в статтях 1 та 3 Конституції України того, що Україна є демократична, соціальна, правова держава та людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, у цій царині є значна кількість невирішених проблем.

Серед суб'єктів забезпечення соціальних прав людини може бути виокремлений Конституційний Суд України – єдиний в державі орган конституційної юрисдикції, покликаний гарантувати верховенство Конституції України як Основного Закону країни на всій території України. Актуальність розгляду Конституційного Суду України як органу, що впливає на формування соціальної політики держави пояснюється багатьма факторами, ключовими з яких можуть вважатися:

1. Три основних соціальних функції даного органу судової влади (забезпечення верховенства Конституції України, захист прав і свобод людини, підтримка системи стримувань і противаг і тим самим дотримання принципу поділу влади) свідчать, що, на жаль, забезпечення прав людини не є ключовим пріоритетом його діяльності.

2. Прояви динамічного тлумачення Основного закону держави та поточних соціальних законів у діяльності Конституційного Суду України не завжди сприяють утвердженню верховенства права (у частині розуміння сутності соціальних зобов'язань держави стосовно прав людини), стабільності державної соціальної політики, повазі пересічного громадянина до владних інститутів.

3. «Негативний» законодавець, як іноді називають Конституційний Суд України через можливості визнання нормативно-правового акту або його частини неконститу-